

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Karel Klapálek v první světové válce

Bakalářská práce

Autor: Tomáš Menec

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Prezentace a ochrana kulturního dědictví

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jiří Hutečka Ph.D.

Hradec Králové, 2019

Zadání bakalářské práce

Autor:	Tomáš Menec
Studium:	F15BP0207
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Prezentace a ochrana kulturního dědictví
Název bakalářské práce:	Karel Klapálek v první světové válce
Název bakalářské práce AJ:	Karel Klapálek in the First World War

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat rozбором a zamyšlením se nad důležitostí Karla Klapálka, jako příslušníka armády, v první světové válce. Bude zkoumat, jak se z vojáka rakousko-uherské monarchie stal legionář, který stál na druhé straně fronty a bojoval za osvobození a samostatnost Československého státu. Jedna z částí práce se bude zabývat konflikty na Haličské frontě, kterých se Karel Klapálek osobně účastnil. Další části budou zaměřeny na jeho zajetí, přihlášení se k legiím a v neposlední řadě na bitvu u Zborova, ve které se vyznamenal a byl povýšen. Na závěr bude také zmíněno jeho onemocnění tuberkulózou a návrat do vlasti.

Archiv Národního muzea, fond Karel Klapálek Vojenský historický archiv, fond Karel (Ivan) Klapálek KLECANDRA, Vladimír, Bitva u Zborova, Praha 1927. KLEVANSKI, Aleksandr Charitonovič, Českoslovenští internacionalisté a legionářský sbor v Rusku, Praha 1973. RACHAMIMOV, Alon, POWs and the Great War, Oxford 2002.

Garantující pracoviště:	Historický ústav, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.
Oponent:	doc. PhDr. Marta Kohárová, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	18.12.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Anotace

MENEC, Tomáš, *Karel Klapálek v první světové válce*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019, Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na vojenskou kariéru Karla Klapálka během první světové války. Částečně zpracovává jeho působení jakožto vojáka rakousko-uherské armády a následně mapuje jeho legionářskou kariéru. Práce zkoumá, jak se z rakousko-uherského vojáka stal legionář, který stál na druhé straně fronty a bojoval za samostatnost československého státu. Dále zkoumá jednotlivé události první světové války, kterých se Karel Klapálek osobně zúčastnil a jejich podíl na tom, že v armádě zůstal po celý zbytek svého života.

Klíčová slova: Karel Klapálek, První světová válka, Armáda, Legie

Annotation

MENEC, Tomáš, *Karel Klapálek in the First World War*, Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2019, Bachelor Thesis.

The bachelor thesis focuses on Karel Klapálek's military career during the First World War. Partially working on his work as a soldier of the Austro-Hungarian army and subsequently maps his legionary career. The work explores how the Austro-Hungarian soldier became a legionary who stood on the other side of the front and fought for the independence of the Czechoslovak state. Furthermore, it examines the individual events of the First World War, which Karel Klapálek personally participated in and their contribution to the fact that he remained in the army for the rest of his life.

Keywords: Karel Klapálek, First World War, Army, Legion

OBSAH

ÚVOD.....	7
KAPITOLA I: Karel Klapálek před první světovou válkou.....	9
KAPITOLA II: Vojákem rakousko-uherské armády.....	10
KAPITOLA III: Voják České družiny a Legionář.....	16
Bitva u Zborova.....	22
Ústup z Ukrajiny.....	26
Čeljabinský incident a následující události.....	27
Z Čeljabinsku do Jekatěrinburgu.....	31
Cesta do Vlasti.....	40
ZÁVĚR.....	41
Seznam pramenů a literatury.....	43

ÚVOD

Kdo to byl Karel Klapálek? Jak napsal v jednom ze svých článků Vladimír Pejřil, byl to „*bojovník od Zborova, obhájce Tobruku a hrdina bojů u Dukly*.“¹ To, že byl Klapálek významným důstojníkem československé armády je nezpochybnitelný fakt, neboť se podílel na řadě významných vojenských operací především v druhé světové válce. Působil na středním východě, kde se podílel na vzniku československé jednotky, která se v roce 1941 zásadně podílela na obraně přístavního města Tobruk právě pod velením Karla Klapálka. Následně se přesunul do Velké Británie a poté do Sovětského svazu, kde se podílel na známé karpatsko-dukelské operaci. Za své působení v armádě získal celou řadu vyznamenání, mezi které patří například Francouzský válečný kříž, Řád rudé hvězdy nebo Hrdina Československé socialistické republiky.²

Význam této osoby je v dnešní době směřován hlavně na období druhé světové války, ale Klapálek se stal významným vojákem už v první světové válce, kdy se jako legionář působící na území Ruska podílel na velké řadě významných událostí. Jeho činnost v tomto období je však značně upozaděna, a i z toho důvodu je na ní tato práce zaměřená, protože je důležité doplnit celý obraz jeho vojenské kariéry.

Archivní prameny, které se Karla Klapálka týkají, jsou dnes uloženy ve dvou institucích – v Archivu Národního muzea³ a ve Vojenském historickém archivu.⁴ Fond, který je veden ve Vojenském historickém archivu obsahuje hlavně úřední materiály, které jsou armádního charakteru. Jsou zde různé služební výkazy, osvědčení o absolvování vojenských kurzů, klasifikační listiny, lékařské zprávy a další materiály, které s vojensku kariérou souvisí. Ve fondu, který je uložen v Archivu Národního muzea, jsou mimo úřední materiály také osobní materiály, doklady, strojopisně sepsané vzpomínky na některé události, dopisy, fotografie,

---

¹ Vladimír PEJŘIL, *Bojovník od Zborova, obhájce Tobruku a hrdina bojů u Dukly*, *Náš Čas* 33(21), 1993, s. 4.

² Archiv Národního muzea (dále ANM), fond (dále f.) Karel Klapálek, Životopis.

³ Tamtéž.

⁴ Vojenský historický archiv (dále VHA), fond (dále f.) Karel (Ivan) Klapálek.

získaná vyznamenání ale také některé služební záznamy, které jsou i ve fondu Vojenského historického archivu. Také je v něm uloženo několik prohlášení potvrzujících jeho legionářskou službu.

Literatura, která se zabývá primárně postavou Karla Klapálka je zaměřena především na jeho působení ve druhé světové válce. Sám Klapálek sepsal paměti,⁵ které se zabývají jeho vojenskou kariérou, ale opět jsou zaměřené pouze na období druhé světové války. Jeho manželka Olga Košutová Klapálková napsala knihu „*Voják vypravuje*“;⁶ která mapuje cestu Karla Klapálka během druhé světové války. Dvě knihy⁷ o něm sepsali také bratři Pavel a Zdeněk Hrabicovi. Jejich práce se částečně zabývá i obdobím první světové války, avšak pouze útržkovitě a krátce popisuje jen ty nejdůležitější mezníky tohoto období. Cenným zdrojem informací, které se týkají Klapáلكovy legionářské služby, je kronika 3. pluku⁸, u kterého Klapálek téměř celou svojí legionářskou kariéru sloužil. Ta mapuje veškerou aktivitu třetího pluku od založení až po cestu vojáků do vlasti. Dá se v ní tedy získat spousta informací i o aktivitách jednotek, ke kterým Klapálek patřil. Dále bylo o Klapáلكovi sepsáno několik článků, které však pouze krátce shrnují jeho vojenskou kariéru nebo vyšly k výročí jeho narození. Autory těchto článků jsou Ladislav Hartman⁹, Jindřich Drebota¹⁰ nebo Vladimír Pejřil.¹¹ Žádná literatura se však nevěnuje primárně působení Karla Klapálka během první světové války a je tedy nutné toto období doplnit a ucelit tak pohled na Klapálka, jako významnou osobnost vojenské historie republiky. První světová válka totiž velmi ovlivnila celý Klapáلكův život a odstartovala tak jeho dlouholetou vojenskou kariéru.

---

⁵ Karel Klapálek, *Ozvěny bojů*, Praha 1987.

⁶ Olga Košutová, *Voják vypravuje: cesta generála Karla Klapálka za druhé světové války*, Brno 1948.

⁷ Pavel Hrabica – Zdeněk Hrabica, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, Praha 2006; Pavel Hrabica – Zdeněk Hrabica, *Muž, který velel mužům*, Praha 1988.

⁸ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, Praha 1927.

⁹ Ladislav Hartman, *Armádní generál Karel Klapálek: 120 let od narození v Novém Městě nad Metují: 1893-2013*, Nové Město nad Metují 2013.

¹⁰ Jindřich Drebota – Ladislav Hartman, *Armádní generál Karel Klapálek: 100. výročí narození 1893-1993*, Nové Město nad Metují, 1993.

¹¹ Vladimír Pejřil, *Bojovník od Zborova, obhájce Tobruku a hrdina bojů u Dukly*, *Náš Čas* 33(21), 1993.

KAPITOLA PRVNÍ

Karel Klapálek před první světovou válkou

Karel Klapálek byl před první světovou válkou obyčejný kluk, který se narodil dne 26. května roku 1893 v malém východočeském městečku s názvem Nové Město nad Metují.¹² Jediné vzpomínky, které mu na jeho rodné město zůstaly, však jsou ty z dětských let. Tyto vzpomínky Karel Klapálek strojopisně zaznamenal až poté, co se v roce 1945 rozhodl opět navštívit své rodné město. „*Jediné vzpomínky na Nové Město nad Metují mi zůstaly z dětství. Železniční stanice, kde jsem se jako synek traťmistra narodil. Patřila k ní zahrada „přes koleje“, která byla velkým královstvím malého chlapce. Když však jednou vlak přešel našeho psíka a já jsem se se sourozenci rozplakal zrovna mezi kolejemi, směli jsme pak do zahrady jen v průvodu dospělých. Já jsem si tam přece jenom troufl sám a tehdy jsem dostal od otce první výprask. Byl jsem hrdý na svůj čin, protože starší sestra tu odvahu neměla – jenže otec to hrdinství neuznal.*“¹³ Karel měl celkem čtyři sourozence – bratry Františka, Jana a Jaroslava a sestru Annu.¹⁴ Na novoměstské nádraží vzpomínal více. „*Pod okny – bydleli jsme v I. poschodí – byl signální zvonec a pokud si pamatuji, „čtyři, jedna – čtyři, jedna“ znamenalo v zimě, že trať je zavátá. Vím, že to bývalo někdy v noci. Tu otec vstával, obouval takové strašně veliké vysoké boty a ještě větší kožich a vycházel se svými dělníky, aby uvolnili trať. Vraceli se pak velmi unaveni, ale veselí a matka vařila mnoho čaje. Jednou tloukl zvonec čtyři – čtyři, čtyři – čtyři; od Starkoče ujely vozy. Za chvíli se přihnaly a projely stanicí. Dívali jsme se na ně z okna. Kousek dál je zastavila žena železničního strážníka paní Dudková tím, že nakladla na koleje připravené proutí a pražce („švele“ jsme jim říkali). Za několik dní šel otec odevzdat té ženě nějakou pochvalu a „pětku“ v penězích. Vzal mne s sebou. Díval jsem se na paní Dudkovou s velkou úctou a pak prý jsem se ptal, jestli budu jednou také tak silný, abych zastavil vozy.*“¹⁵

---

¹² ANM, f. Karel Klapálek, Kmenový list.

¹³ Tamtéž, Vzpomínky na rodiště.

¹⁴ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s.20.

¹⁵ ANM, f. Karel Klapálek, Vzpomínky na rodiště.

Po nějaké době byl jeho otec přeložen na nedaleké vlakové nádraží ve Václavících a poté do Kralup nad Vltavou. Poslední přeložení však nesl velice těžko, protože se s celou rodinou musel přestěhovat z rodných východních Čech.¹⁶ V Kralupech nad Vltavou začal Karel chodit na obecnou školu. Na Kralupy už měl větší vzpomínky. V době, kdy tam Klapálkovi žili, začala výstavba petrolejové továrny. Díky tomu se z městečka stalo skutečné město. Kralupami procházela také významná železniční trať, která spojovala Kladno, Prahu a Vídeň. Už v osmi letech odtud Karel, společně s tříletým bratrem, cestoval za strýcem do Vídně. Tato cesta pro něho byla velkým a nezapomenutelným zážitkem.¹⁷ V roce 1901 Karlovi zemřel jeho otec a rodina se ocitla v těžké životní etapě. Jedinou živitelkou se stala Karlova matka Hana. Na železnici, jak on sám říká, nezanevřel ani po smrti otce, protože díky tomu, že byl sirotek a jeho otec, než zemřel, byl traťmistr, tak mohl železnici využívat zdarma.¹⁸ Po obecné škole nastoupil na c. a k. reálku na Strossmayerově náměstí v Praze a po celou dobu svých středoškolských studií Karel dojížděl do školy vlakem.¹⁹ „*Železnici jsem zůstal ale ještě dlouho věrný, celá svá středoškolská studia jsem denně jezdil vlakem z Kralup do Prahy.*“²⁰ Na střední škole nepatřil mezi nejlepší studenty. Už v té době měl spoustu jiných zájmů. Mezi ty největší patřil sport. Byl velkým příznivcem fotbalu, který při studiích také hrál. V osmnácti letech nastoupil do malé továrny na výrobu samočinných napajedel do chlévů a pracoval na pozici účetního příručí. Tato firma nesla název Jaroš.²¹ 21. června roku 1915 byl však v jeho dvaceti dvou letech povolán do vojenské služby a tím začala jeho celoživotní vojenská kariéra.²²

KAPITOLA DRUHÁ

Vojákem rakousko-uherské armády

---

¹⁶ Tamtéž, Vzpomínka na rodiště.

¹⁷ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 22.

¹⁸ HRABICA – HRABICA, *Muž, který velel mužům*, s. 13.

¹⁹ ANM, f. Karel Klapálek, Vzpomínka na rodiště.

²⁰ Tamtéž, Vzpomínky na rodiště.

²¹ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Popis činnosti.

²² HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 24-27; HRABICA – HRABICA, *Muž, který velel mužům*, s. 11-15.

Vojenská kariéra Karla Klapálka začala, když mu bylo dvacet dva let. V té době byla branná povinnost pro všechny muže mezi dvaceti a dvaadvaceti roky.²³ Vojákem se stal v pondělí 21. června roku 1915, kdy napodruhé narukoval jako jednoroční dobrovolník.²⁴ U prvního odvodu byl totiž klasifikován jako člověk, který na vojáka neměl figuru.²⁵ O jednoroční dobrovolnou službu si mohl zažádat každý voják, který prokázal úspěšné absolvování gymnázia, reálky, učitelského ústavu nebo jiné střední školy, která byla na stejné úrovni.²⁶

Dostal se k zeměbranceckému pěšímu pluku číslo 8, který byl v té době umístěn v Praze na Pohořelci.²⁷ Většina příslušníků jednotky, do které byl Klapálek zařazen, byli nováčci, kteří museli nejprve projít alespoň základním výcvikem a až poté mohli být posláni na frontu. Základem jejich výcviku byla střelba, ale učili se také taktiku – rojníci, přesouvání se během boje a další disciplíny, které může voják v reálném boji využít.²⁸

Na své vojenské začátky nevzpomínal Karel Klapálek nijak špatně. Ještě, když byl v kasárnách v Praze na Pohořelci, tak se stal pomocníkem šikovatele Kovandy. Ten měl na starosti zásobování. Měl tedy přístup k potravinám, k cigaretám i dalším věcem. O tyto věci se také dělil se svými přáteli a kamarády.²⁹ Zásobování bylo pro frontu velmi důležitou věcí. Jak Klapálek poznal o něco později, když byl přeložen na východní frontu, tak nedostatek potravin a cigaret měl na morálku vojáků velký vliv. Někteří vojáci měli dokonce větší potěšení z cigaret než z potravin. Někteří dokonce v případě, že měli co kouřit, dokázali vydržet i bez jídla.³⁰ Není tedy divu, že se zásobování muselo kontrolovat a také na Kovandu s Klapálkem přišla kontrola. Po ukončení kontroly byli oba dva ze zásobování přeloženi a Klapálek byl posléze s celou svojí jednotkou přeložen do

---

²³ Libor NEDOROST, *Češi v 1. světové válce 1. díl; Mým národům*, Praha 2006, s. 62.

²⁴ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Almanach důstojníků.

²⁵ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 27.

²⁶ NEDOROST, *Češi v 1. světové válce 1. díl*, s. 62-63.

²⁷ HRABICA – HRABICA, *Muž, který velel mužům*, s. 14.

²⁸ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 29.

²⁹ Tamtéž, s. 28.

³⁰ Jiří HUTEČKA, *Muži proti ohni, Motivace, morálka a mužnost českých vojáků Velké války 1914-1918*, Praha 2016, s. 52-53.

Salcburku.³¹ Přeložení 8. zeměbranceckého pěšího pluku z Prahy do Salcburku bylo zapříčiněno strachem rakousko-uherského velení, že by Češi mohli dělat problémy a mohli se objevit nepokoje spojené s protiválečným smýšlením. Aby rakousko-uherské vrchní velení eliminovalo protiválečné nepokoje, tak se rozhodlo některé pluky přesunout do národnostně cizího prostředí. Proto byl Klapálek se svojí jednotkou přesunut do rakouského Salcburku.³² V počátcích první světové války však byla nálada českého obyvatelstva veskrze pozitivní. Vojáci se domnívali, že válka nebude mít dlouhého trvání a že se brzy vrátí ke svým rodinám. Až při odchodu doplňovacích praporů od září 1918 byla nálada horší. Na frontu totiž odcházeli starší muži, otcové od rodin, kteří celé rodiny živili a měli tedy obavu, co bude s jejich rodinou dál. V té době už také bylo zřejmé, že válka bude trvat déle, než vojáci původně mysleli a začali se tedy objevovat již zmíněné protiválečné postoje, ze kterých mělo rakousko-uherské velení samozřejmě obavy a bralo je jako hrozbu.³³ Ze Salcburku poté Klapálek společně se svojí jednotkou putoval na Ruskou frontu.³⁴

Na ruskou frontu se tato jednotka zeměbranceckého pluku číslo osm dostala po železnici v takzvaných dobytčácích, ale část cesty museli zvládnout pěšky. Jejich cesta přes Halič vedla skrze Přemyšl s cílem ve Lvově. V té době vážil Klapálek padesát kilo a každý den musel zvládnout vzdálenost asi padesáti kilometrů. Každý voják, a tedy i Klapálek, u sebe přitom musel mít velké množství věcí, které voják na frontě může potřebovat. K takovýmto věcem patří samozřejmě oblečení, obuv, potraviny, voda, ale také výzbroj a munice. Všechny tyto věci byly velmi těžké, ale pro každého vojáka nezbytné a musel je sebou tedy mít i padesátikilový střelec Klapálek³⁵, kterému se tehdy zdálo, že jsou dokonce těžší než on samotný. Tato část fronty byla pro všechny velmi fyzicky i psychicky náročná. Všichni si mysleli, že bude válka brzy u konce a oni, že se shledají se svými

---

³¹ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 28.

³² Libor NEDOROST, *Češi v 1. světové válce 2. díl; Na frontách velké války*, Praha 2006, s. 225-227.

³³ HUTEČKA, *Muži proti ohni, Motivace, morálka a mužnost českých vojáků Velké války 1914-1918*, s. 29-45.

³⁴ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 28.

³⁵ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Služební výkaz.

rodinami, ale konec byl stále v nedohlednu. Posílali jim tedy alespoň pohledy, ve kterých psali, jakou mají stravu, zda jsou zdraví a další věci.³⁶ Jeden takový pohled poslal i jednoroční dobrovolník Karel Klapálek. Pohled věnoval své matce a sourozencům a jeho text zněl takto: „*Milá maminko, bratři a sestro! Přijměte srdečný pozdrav a těch pár řádků, nastokrát všechny pozdravuji s tím, že jsem živ a zdrav... Vojín Karel Klapálek.*“³⁷ Až na frontě začal Karel Klapálek rychle dospívat. Zde poprvé viděl, co znamená smrt. Každý den viděl umírat kamarády, se kterými absolvoval výcvik a přišel na bojiště, denně musel pomáhat raněným a zoufalým kamarádům a dělil se s nimi o zásoby vody. Také se zde naučil spoustu věcí, o kterých neměl doma ani tušení, že by někdy dokázal. Naučil se například spát ve stoje stejně tak, jako spal v leže či v sedě, musel jíst jídlo, které by doma nevezal do úst. Zde také začal nenávidět uniformu, do které ho oblékli. Stále viděl, jak vojáci umírají. Smrt čekala jak na nováčky, kteří byli do uniformy oblečeni během války stejně jako on, tak ale i na profesionály, kteří už měli dlouhé vojenské zkušenosti. Ani on nikdy nemohl vědět, jestli se dožije dalšího dne. Spousta jeho kamarádů tuto situaci řešilo tím, že se nechali zajmout.³⁸ Podle některých hlášení se dokonce část 8. zeměbraneckého pluku nechala zajmout bez jakékoli známky boje proti nepříteli.³⁹ To, že se některé jednotky nechaly zajmout zcela bez boje, se stávalo již dříve. Už v dubnu totiž rakousko-uherské velení dostalo informaci, že se část 28. pěšího pluku vzdala bez jakékoli známky boje a byla odvedena ruským praporem ze svého postavení. A ještě dříve varovalo vrchní velitelství armády na morální rozklad jednotek, které byly vytvořeny převážně z českých vojáků.⁴⁰ I Klapálek sloužil v české jednotce a později vzpomínal na to, že byl celkem rád, že nemusel bojovat. „*Odevzdali jsme jim zbraně, docela rádi a bez zvláštního*

---

³⁶ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s.28-30.

³⁷ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 30.

³⁸ Tamtéž, s. 31-32.

³⁹ Karel PICHLÍK – Bohumír KLÍPA – Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři: 1914-1920*, Praha 1996, s. 20.

⁴⁰ Richard LEIN, *Plnění povinností nebo velezrada?; Čeští vojáci Rakousko-Uherska v první světové válce*, Praha 2018, s.212-215.

domuceni“ řekl později bratrům Hrabicovým, kteří o něm psali knihu a měli možnost ho ještě vyzpovídat.⁴¹

Klapáčkovi se zajetí nevyhnulo, protože byl dne 23. září 1915⁴² během bitvy u Lucku zajat příslušníky Ruské armády. Jak sám později vzpomínal, zajetí se nijak nebránil. V jednu chvíli se kolem něho a jeho kamarádů objevilo sedm ruských vojáků v dlouhých pláštích, kterým dobrovolně odevzdali své rakouské zbraně. Postupně byli zkontrolováni, zda u sebe nemají další zbraně či výbušniny a byly jim odebrány lahve, ve kterých měli zásobu rumu. Čeští vojáci v rakousko-uherské uniformě začali vysvětlovat Rusům, že jsou Češi, a že jsou tedy Slované stejně, jako oni. Poté byli odvedeni a stali se z nich zajatci. Klapálek později přiznal bratrům Hrabicovým, kteří o něm napsali několik knih, že v tu dobu vůbec netušil, co to znamená být zajatcem. Myslel si, že se usadí na jednom místě, v jednom zajateckém táboře a tam že bude až do konce války. Realita byla ale úplně jiná. Byl přemísťován z jednoho zajateckého tábora do druhého, hlavně v Asijské části tehdejšího Ruska.⁴³

Během svého pobytu v zajetí pobýval Klapálek v táborech po celé střední Asii. Nějakou dobu strávil v zajateckém táboře v Turkestánu, Kokandě a poslední místem jeho pobytu v zajetí byl tábor v Taškentu. Po válce na tuto dobu vzpomínal se slovy, že to byla tvrdá, ale velice užitečná životní zkušenost. Podle jeho slov už si dnes jen těžko někdo dovede představit, co zažívali zajatci v zajateckých táborech. Ve všech táborech, kterými Klapálek prošel byl na denním pořádku nedostatek jídla a vysoká úmrtnost. Přežili pouze ti nejsilnější a nejodolnější jedinci, kteří měli silnou vůli a sebekázeň. Zabít totiž mohla i obyčejná voda, která před vypitím nebyla převařena. K jídlu měli každý den kaši, do které byli přidávány oleje, které se podle vzpomínek zajatců nedaly jíst. Tyto oleje si zajatci raději mazali na boty a sloužili jim jako krém. Do zajateckých táborů se dostávalo mnoho Čechů, Slováků, ale také jiných národů. Klapálek později vzpomínal, jak v jednom

---

⁴¹ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s.31.

⁴² VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Kvalifikační listina.

⁴³ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 31-32.

ze zajateckých táborů, kterými prošel, radil ostatním, že nemají konzumovat jídlo či vodu bez převaření. Ti, co měli dost peněz, si ale koupili od místních obyvatel kus špeku či jiného pokrmu a nepřežili noc. Podle Klapálka neměli potřebnou sebekázeň.⁴⁴

V zajateckých táborech byla také vysoká míra krádeží. Jelikož v nich byla velká nouze o potraviny, tak si je zajatci mezi sebou velmi často kradli. Jídlo si však nekradli pouze mezi sebou, ale kradli ho také obchodníkům či obyvatelům v blízkosti zajateckého tábora. V zajateckých táborech totiž často docházelo k vytvoření černého trhu, kdy do táborů nebo jejich blízkosti přijížděli obchodníci a za vysoké ceny nabízeli různé druhy potravin. Problém byl však v tom, že obchodníci měli značně nevýhodný kurz pro rakouskou korunu, a i tak měli zajatci velmi málo finančních prostředků, protože většinou byli okradeni ještě před tím, než se do tábora dostali. Někteří zajatci pak pod zástěrkou žebroty okrádali obchodníky o všemožné potraviny, ať už se jednalo o maso, uzeniny či ovoce. Nekradly se však pouze potraviny, ale také nádoby, do kterých se jídlo dalo nabral, jako jsou různé hrnečky nebo šálky. Také se kradli nože a lžíce, kterými zajatci své přidělené porce jedli.⁴⁵

Kromě nedostatku potravin měli zajatecké tábory další problémy, jako byla například hygiena zajatců. Většina zajatců měla pouze jednu soupravu oblečení, která samozřejmě časem značně chátrala. Jelikož bylo v těchto místech koncentrováno velké množství mužů, kteří nemohli vykonávat každodenní hygienu, tak se zde velmi často šířili paraziti, které si zajatci často přinášeli už ze zákopů. Mezi takové parazity patřily hlavně blechy a vši. S tím také souvisí přenos nemocí, ze kterých se poté stávaly epidemie. Ty se šířily také kvůli velkému počtu myší, krys a různého hmyzu, jako například komárů.⁴⁶

Dalším velkým problémem zajateckých táborů bylo ubytování zajatců. Jelikož velké množství tábora vznikalo až s příchodem zajatců, tak se ubytování

---

⁴⁴ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 32-33.

⁴⁵ Dalibor VÁCHA, *Bratrstvo; Všední a dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918)*, Praha 2018, s. 75-80.

⁴⁶ VÁCHA, *Bratrstvo*, s. 73-75.

řešilo buď spaním pod širým nebem, nebo primitivními přístřešky, které byly narychlo vybudované. K výstavbě kvalitnějších budov totiž nebyl dostatek materiálu a stavba tedy probíhala pomalu. Jako pracovní síla byli využíváni samotní zajatci. V zajateckém táboře v Turkestánu, kterým Klapálek osobně prošel, byly ubikace pro zajatce stavěny z nepálených cihel a střecha byla pokryta rákosem a bahnem. V jedné takové ubikaci poté žilo několik desítek až stovek zajatých vojáků.⁴⁷

Mnoho zajatců mělo také problém, že nemělo co dělat. Každý den byl pro zajatce stejný, zažívali nekonečný stereotyp a každý den se snažili nějakým způsobem zkrátit. Mezi jejich volnočasové aktivity patřilo hraní stolních her, jako jsou karty, domino nebo šachy, vyprávěli si různé pohádky, vlastní zážitky, diskutovali na různá témata, ale tohle všechno člověka brzo omrzí.⁴⁸ Klapálek tento stereotyp nakonec vyřešil tím, že se přihlásil k československým dobrovolníkům.⁴⁹

KAPITOLA TŘETÍ

Voják České družiny a Legionář

Už od roku 1914 vznikaly na území tehdejšího carského Ruska vojenské jednotky, které se skládaly hlavně z Čechů a Slováků žijících na jeho území. Později se k těmto jednotkám přidali také zajatci z řad rakousko-uherské armády. Z počátku to však nebyla československá jednotka v pravém slova smyslu, protože se skládala z vojáků české národnosti, kteří ale byli ruskými občany. Nábor zajatců byl definitivně povolen až po bitvě u Zborova, nicméně už před ní se zajatci mohli do těchto jednotek dostat, ale svým přihlášením si zároveň podávali žádost o udělení ruského občanství.⁵⁰ V srpnu roku 1914 se tyto jednotky spojily v takzvanou Českou družinu, která vznikla v Kyjevě, kde do té doby existovala jediná česká škola v Rusku a zároveň zde už od roku 1911 vycházel český týdeník Čechoslovan.⁵¹ Tyto noviny sloužily České družině jako jeden z hlavních

---

⁴⁷ Tamtéž s. 71-73.

⁴⁸ Tamtéž, s. 104-106.

⁴⁹ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Kvalifikační listina.

⁵⁰ Karel PICHLÍK, *Bez Legend*, Praha 1991, s. 215.

⁵¹ Tamtéž, s. 43-44.

informačních kanálů, kterým bylo možno informace o existenci organizace rozšířit mezi zajatce a další Čechy v Rusku.⁵² Po dvou letech své existence se Česká družina rozrostla až na samostatnou brigádu, která měla víc než 1600 členů. K prvním důstojníkům sloužícím v této družině patřili Jan Syrový, Vladimír Klecanda či Zdeněk Fierlinger. Jelikož chtěli, aby Česká družina měla co největší potenciál, tak objížděli také zajatecké tábory, kde agitovali. Navštívili také tábor v Taškentu. Taškent byl posledním táborem, ve kterém byl Karel Klapálek umístěn.⁵³ Na podzim roku 1915 tento tábor totiž navštívil pan Wachsman (později Voskovec – otec Voskovce, který působil s Werichem) a snažil se přesvědčit zajatce, aby se k nim přidali. Asi z 1600 zajatých Čechů a Slováků v tomto táboře se k České družině přihlásilo něco málo přes třicet dobrovolníků. Mezi nimi byl i Karel Klapálek, který se k České družině přihlásil dne 5. března roku 1916.⁵⁴ Pohled místních obyvatel na ty, kteří se rozhodli přejít z rakousko-uherské armády do České družiny byl různý. Někteří si mysleli, že to jsou zrádci, někteří, že jsou dobrodruzi, ale našli se i tací, kteří o nich prohlašovali, že jsou to blázni. Ti, kteří se stali členy České družiny byli vojáky carského Ruska a byli odvedeni do Kyjeva, kde byl umístěn československý kádr.⁵⁵

V Kyjevě byla vojenská družina umístěna v budově Kyjevské univerzity, ale pro vojáky se stal prvním táborem Michailovský klášter. Z obou těchto míst se staly kasárna. Původními členy byli tedy dobrovolníci, kteří v době vypuknutí války žili na území carského Ruska. Tito dobrovolníci byli označováni jako starodružiníci. Později se k nim přidali i vojáci rakousko-uherské armády zajatí v boji. Mezi nimi byl i Karel Klapálek. Jeho cesta zpět do armády však byla složitější. Jelikož během svého pobytu v zajateckých táborech dostal úplavici, tak byl u zkoušek tělesné zdatnosti zesláblý. To se projevilo i na tom, že nesplnil podmínky přijetí (nedohodil těžký kámen dost daleko a nepřeskočil laťku). Napoprvé tedy nebyl zařazen do pochodové roty a ztratil tak přátele, se kterými se

---

⁵² VÁCHA, *Bratrstvo*, s. 114-115.

⁵³ HRABICA – HRABICA, *Muž, který velel mužům*, s. 20.

⁵⁴ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Kvalifikační listina.

⁵⁵ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 35-39.

jako dobrovolník hlásil do služby. Poté byl přesunut do Borispolu, kde napodruhé podmínky tělesné zdatnosti zvládl a mohl se tedy stát československým dobrovolníkem v carské armádě.⁵⁶ Tito noví členové dostali označení novodružiníci. A jelikož byli příslušníky ruské armády znamenalo to i to, že dostávali plat stejně jako ruští vojáci. Klapálek tehdy dostával sedmdesát pět kopjejek na den. To mu stačilo jak na jídlo, tak na vstup do automatu, což bylo něco podobného jako dnešní bufet. V této době také poznal, jak vypadá skutečné Rusko. Viděl zde obrovskou bídu a sociální nerovnost. Dokonce našel i místa, do kterých prostý voják nemohl vstoupit. Také pochopil, že s češtinou a němčinou, které ovládal už ve své vlasti, si zde nevystačí. Začal se tedy učit rusky. Později přiznal, že to bylo nejen užitečné, ale také nezbytné. V další fázi k tomu přidal také angličtinu, francouzštinu, maďarštinu, rusínštinu a romštinu. Díky tomu, že se naučil cizí jazyky, si nejenže mohl přečíst noviny, ve kterých se dozvěděl více o ofenzívě u Lucku, ve které byl společně s mnoha dalšími rakousko-uherskými vojáky zajat, ale také si díky tomu byl schopný zlepšit stravu. Jak totiž řekl bratrům Hrabíčovým, tak za vajíčko, špek či tvaroh psal ruským ženám dopisy pro jejich muže, kterým je pak doručoval na frontu či do zajetí Červený kříž.⁵⁷

5. srpna roku 1916 nastoupil Karel Klapálek jako voják-dobrovolník do Prvního československého střeleckého pluku Mistra Jana Husi v Kyjevě a byl zapsán na seznam záložní roty. V záložní rotě však nebyl nijak dlouho, protože dne 26. října téhož roku byl přeložen k deváté rotě tohoto pluku. O necelé dva měsíce později, přesněji 6. prosince 1916, se rozhodl přejít na pravoslavnou víru a změnil si jméno na Ivan.⁵⁸ To, že vojáci, kteří vstoupili do České družiny, přecházeli na pravoslaví nebylo nic neobvyklého. Většina z nich to nedělala kvůli nějakému náboženskému přesvědčení, ale měli k tomu jiné důvody. Někteří přecházeli kvůli tomu, aby se mohli oženit, jiní k tomu mohli mít úplně jiné důvody. Ta druhá možnost platila i pro Karla Klapálka. Jak později vzpomínal, tak se dal na

---

⁵⁶ ANM, f. Karel Klapálek, Zborov.

⁵⁷ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 38-39; HRABICA – HRABICA, *Muž, který velel mužům*, s. 21-23.

⁵⁸ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

pravoslaví kvůli tomu, aby měl jednodušší jednání s úřady.⁵⁹ 27. března roku 1917 byl Klapálek přeložen do 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova a tím byl tedy i vyškrtnut ze seznamu střelců 1. střeleckého pluku.⁶⁰

Třetí pluk Jana Žižky z Trocnova začal vznikat už v roce 1916. Základem tohoto pluku byly dvě roty prvního pluku. Těmito rotami byla devátá a desátá rota, ze kterých se postupem času stal třetí prapor prvního pluku a ten byl později přejmenován na 3. pluk. Karel Klapálek byl v té době příslušníkem deváté roty prvního pluku a byl tedy u vzniku třetího praporu.⁶¹ Vojáci tohoto praporu žili „sokolským“ způsobem života. Když měli volnou chvíli, tak jí využívali ke cvičení, zpěvu, sebevzdělávání či hraní divadla. Velitelem třetího praporu prvního pluku se stal podplukovník Mamontov, pod jehož velením si prapor začal neoficiálně říkat 3. pluk Jana Žižky z Trocnova. Tento velitel také inicioval označování jednotky pomocí husitských symbolů. „3. pluk Jana Žižky z Trocnova“ tedy začal využívat černé nárameníky, na kterých byl vyobrazen kalich, a také husitské vlajky. Už od začátku existence praporu se kladl důraz na vysokou kázeň a každý sebemenší přestupek proti řádu byl tvrdě trestán. Ještě před tím, než mohli být jeho vojáci vysláni na frontu, museli projít určitým výcvikem. Byli tedy umístěni do vesnice, která se jmenovala Treskyň a zde měl proběhnout jejich celkový výcvik. S obyvateli této vesnice se vojáci velmi sblížili a spřátelili. Ve volných chvílích pomáhali místním s jejich prací a se „zlepšením“ života ve vesnici, například z dřívě blátivých cest typických pro každou ukrajinskou vesnici udělali rovné a čisté cesty. Tu největší poté nazvali po veliteli brigády plukovníku Trojanovovi jako „Trojanovský bulvár“. Vesničané jim na oplátku za jejich pomoc zpestřili jednotvárnou vojenskou stravu. Prapor měl sice velice chudé vybavení, ale stačilo to na to, aby mohl provádět cvičení i za nejhroších mrazů. Jelikož většina příslušníků byli zajatci z rakousko-uherské armády, tak museli prokázat, že chápou rozdíly mezi výcvikem rakousko-uherského vojáka a ruského vojáka. Velké množství času bylo věnováno výzvědné službě a střelbě v největších mrazech.

---

⁵⁹ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 34.

⁶⁰ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

⁶¹ Tamtéž.

Střelbu trénovali vojáci na loukách nedaleko vesnice. Čeští vojáci byli využíváni především jako průzkumníci neboli rozvědčící.⁶² Pro výzvědnou službu byli zajatci vhodní z toho důvodu, že věděli, jak to funguje v rakousko-uherské armádě a znali jazyk vojáků, kteří v ní sloužili.⁶³ Právě kvůli tomu, že znali organizační strukturu rakousko-uherské armády a různé taktiky, které její vojáci využívali, tak byli schopni získat zajatce bez použití zbraní, a tedy bez žádného hluku. A jelikož se byli schopni dorozumět česky a německy, tak z fronty mohli nosit velmi cenné zprávy.⁶⁴ Díky tomu, že vojáci museli projít tímto tvrdým výcvikem, poté byli schopni podat prvotřídní výkon v reálném boji, jak předvedli například ve slavné bitvě u Zborova.⁶⁵ Vojáci během výcviku žili relativně klidně až do doby, kdy velitel pluku plukovník Piotrowski vydal rozkaz o povinné návštěvě katolických bohoslužeb ve vzdáleném kostele v Berežnicích. Jako reakce na tento rozkaz vznikla na popud podplukovníka Mamontova, velitele třetího praporu, pravoslavná akce, během které 6. prosince roku 1916 přestoupilo 7 důstojníků a 732 vojáků z prvního pluku na pravoslaví. Jak jsem psal už výše, tak mezi nimi byl i Karel Klapálek, který v tom viděl hlavně lepší postavení při jednání s místními úřady. Ruský car přijal přestoupení českých vojáků na pravoslaví velmi pozitivně a třetí prapor dokonce dostal od moskevského biskupa Dimitrije úplný pochodový oltář.⁶⁶ Na začátku roku 1917 se velitelství československé brigády rozhodlo jasně definovat svůj cíl a vydalo usnesení. *„V tento historický a rozhodný okamžik, v hluboké oddanosti k Rusku a jeho šlechtným spojencům Anglii, Francii, Itálii, Rumunsku, Srbsku, Belgii, Černé Hoře a Portugalsku, opíráme se o jejich obětavou pomoc i účast a slavnostně prohlašujeme země koruny české, Čechy, Moravu, Slezsko, Slovač a Kladsko za neodvislý stát, ponechávající mírové konferenci přesné určení hranic a státního zřízení. Uznáváme profesora T. G. Masaryka prozatímním diktátorem samostatného československého státu a Národní radu v Paříži pod jeho předsednictvím za prozatímní vládu, které skládáme přísahu*

---

⁶² PICHLÍK, *Bez Legend*, s. 49.

⁶³ ANM, f. Karel Klapálek, Zborov.

⁶⁴ PICHLÍK, *Bez Legend*, s. 49.

⁶⁵ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, Praha 1927, s. 13-15.

⁶⁶ Tamtéž, s. 20.

věrné služby.“⁶⁷ Díky tomuto prohlášení, které ruská vláda přijala pozitivně, se mohla československá brigáda rozšířit na 3 pluky. Velitel československé brigády plukovník Trojanov pověřil velitele třetího praporu prvního pluku podplukovníka Mamontova, aby ze svého praporu vytvořil třetí československý střelecký pluk. 2. (15.) března roku 1917 tedy vznikl 3. střelecký pluk, který byl pojmenován po nejznámějším vojevůdci husitské doby Janu Žižkovi z Trocnova, ve kterém sloužil Karel Klapálek od 27. března⁶⁸ až do konce první světové války. Čeští občané v Kyjevě darovali zástupcům tohoto pluku dne 26. března (8. dubna) v zasedací síni prvního kyjevského reálného učiliště na Michajlovském náměstí husitský prapor.⁶⁹ 28. března (10. dubna) 1917, kdy už byli všichni vojáci, kteří dříve sloužili u třetího praporu prvního pluku, přeloženi do třetího pluku Jana Žižky z Trocnova, byl prapor před zraky všech střelců pluku posvěcen a vojáci před ním složili přísahu věrnosti. „*Kéž dopomůže nám Bůh státi se hodnými velikého jména Jana Žižky, velikého hrdiny Čech s praporem ověčeným bojovnými vavříny dopřeje nám hrdě vstoupit do osvobozené matičky Prahy.*“⁷⁰ Mezi vojáky třetího pluku se hned po vzniku začalo objevovat velké pouto a přátelství. Jeho členové se podporovali, zakládali různé kroužky a také dobrovolně vybírali malé finanční obnosy peněz, které poté sloužili jako podpora pro raněné a nemocné střelce pluku a tím postupně vznikly rotné fondy. 2. (15.) dubna byl také ustanoven plukovní soud, který byl složený ze střelců. Všichni příslušníci pluku měli za cíl vytvoření samostatného československého státu a tvrdě pracovali, aby pomohli ke splnění cíle. Nikdy v historii pluku nedošlo k vážnějšímu nedorozumění mezi důstojníky a vojáky. U pluku vládla vysoká míra disciplíny, ale také dobrovolná kázeň.⁷¹

Od 13. dubna 1917 byl Karel Klapálek vyslán do důstojnické školy, která byla zřízena při štábu 1. československé střelecké brigády. Stal se z něho tedy důstojnický čekatel.⁷² Důstojnickou školu absolvoval s prospěchem dne 25. května

---

⁶⁷ Tamtéž, s. 24.

⁶⁸ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

⁶⁹ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, Praha 1927, s. 24-26.

⁷⁰ Tamtéž, s. 28.

⁷¹ Tamtéž, s. 29-31.

⁷² VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

1917 a byl zařazen jako důstojnický zástupce do první roty. 28. června téhož roku byl za správné konání služby povýšen do hodnosti desátníka (stále důstojnický čekatel).⁷³

Po nastoupení socialistické vlády se třetí pluk Jana Žižky dobrovolně přihlásil mezi úderné jednotky a čekal na převoz na frontu. Plukovník Mamontov dokonce 26. května vydal rozkaz, ve kterém vojákům sdělil, že nastává nová doba života pluku. *„V blízké době svěřený mně pluk střelců Jana Žižky bude převezen do bojového pásma a ve svazku československé brigády vstoupí do boje. Bratři střelci, důstojníci a vojáci. Vím, že v každém způsobí tato zpráva pocit radosti, neboť my všichni, dobrovolně vstoupivší pod husitský prapor, dlouho se již trápíme nečinností. My dávno chtěli boj. My dávno chtěli proslaviti prapor husitských a božích bojovníků, proslaviti Čechy a krví svou přiměti všechny dosud se kolébající, aby nám přiznali nesporná práva na svobodu a úplnou nezávislost naší československé vlasti Nastává nová doba života pluku...“*⁷⁴ Na frontu odešel třetí pluk 3. června a jako první místo boje ho čekal Zborov.⁷⁵

Bitva u Zborova

Bitva u Zborova byla pro české legionáře klíčovou událostí v průběhu první světové války. Karel Klapálek označil Zborov jako malé městečko, které leží mezi Lvovem a Tarnopolem, kde 2. července roku 1917 došlo ke slavnému a vítěznému boji 1. československé střelecké brigády s armádou rakousko-uherskou. Velmi rád vzpomínal na to, že se tohoto boje zúčastnil společně se svým pozdějším velmi blízkým přítelem Ludvíkem Svobodou a že to byl pro oba dva první krok, díky kterému se po válce stali vojáky z povolání. Významný mezník v kariéře to byl pro oba také kvůli tomu, že díky vyznamenání z této bitvy byli povýšeni do své první důstojnické hodnosti.⁷⁶ Touto hodností byla hodnost praporčíka, kterou Klapálek získal dne 25. srpna 1917 rozkazem číslo 932. Ještě před tím byl však dne 3. srpna

---

⁷³ Tamtéž, Průběh služby.

⁷⁴ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, Praha 1927, s. 32.

⁷⁵ Tamtéž, s. 32-34.

⁷⁶ ANM, f. Karel Klapálek, Zborov.

téhož roku povýšen do hodnosti četaře, což je hodnost důstojnického čekatele, tedy aspiranta.⁷⁷

Bitva u Zborova se uskutečnila v rámci takzvané Kerenského ofenzívy, které se měly zúčastnit tři ruské armády. Těmito armádami měly být armády 11., 7. a 8. Nejdůležitější funkci v této ofenzívě měla sehrát 7. armáda, ke které byla přidělena i Československá brigáda, ve které byl přítomen i Karel Klapálek. Ještě před připojením Československé brigády k ruské sedmé armádě byl československé jednotce odebrán charakter úderné jednotky a byla převelena k 49. armádnímu sboru 11. ruské armády. Charakter úderné jednotky jim byl, podle jednoho svědectví, odebrán z toho důvodu, že plukovník Trojanov viděl značné nedostatky ve vybavení a výcviku Československých vojáků. Jeho obavy byly celkem pochopitelné, protože mužstvo mělo do té doby zkušenosti pouze z průzkumné (zpravodajské) činnosti a nezúčastnilo se žádných větších bojů. Československá brigáda se tedy podle nového rozkazu přesunula k městečku Zborov a stála proti dvou plukům rakousko-uherské armády, které byly tvořeny z převážné většiny českými vojáky. Těmito pluky byl pěší pluk číslo 35 z Plzně a pěší pluk číslo 75 z Jindřichova Hradce⁷⁸. Plán bojů na tomto místě vypracovali dva Klapálkovi nadřízení důstojníci, kterými byl poručík Čeček a poručík Husák. Největší podíl na něm však měl poručík Husák, protože už dříve pracoval kolem Zborova na průzkumné činnosti. Oba dva tyto poručíci byli jmenováni jako velitelé praporů a byl to tedy začátek využívání praporů jako celků v armádě. Zároveň s tím museli oba dva improvizovat na základě svých zpravodajských zkušeností, protože neměli vojenské vzdělání.⁷⁹ Díky Husákovi a jeho rozvědkům byli velitelé schopni zorganizovat plán útoku, kterému pomohla předem zpracovaná plastická mapa terénu. Klapálek se společně s dalšími československými vojáky dostal do boje u Zborova v devět hodin ráno, tedy patnáct minut po prvním útoku této bitvy. Útok československé brigády byl velmi úspěšný, protože se jim podařilo prolomit

---

⁷⁷ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

⁷⁸ Karel PICHLÍK – Vlastimil VÁVRA – Jaroslav KŘÍŽEK, *Červenobílá a rudá*, Praha 1967, s. 94.

⁷⁹ VÁCHA, *Bratrstvo*, s. 210.

rakousko-uherské opevnění až do hloubky pěti a půl kilometru po šestihodinovém boji. Do tohoto boje se zapojilo celkem 3500 mužů československé brigády, proti kterým stálo asi 4500 vojáků z armády rakousko-uherské. Během boje padlo 185 vojáků na straně Československé brigády a 800 mužů bylo zraněno. Podle ruského velení se Čechoslovákům podařilo zajmout 3150 zajatců, 15 děl a mnoho kulometů a dalšího válečného materiálu.⁸⁰ Většina zbraní, která se československé brigádě podařila ukořistit, byla později použita v boji proti rakousko-uherské armádě.⁸¹

Klapálek na tuhle bitvu vzpomínal i po válce, kdy strojopisně sepsal vzpomínky, jak v jeho očích vypadala. „*V noci na 2. července 1917 jsem měl službu pomocníka „dežurného“ důstojníka při ústředně štábu československé brigády ve vesnici Cecová, v údolí řeky Seretu. Měl jsem hodnost které se lidově říká „idé“. Rozuměj: ispolnjajuščij dolžbost mladého oficira, čili byl jsem četař aspirant, velitel čety s povinnostmi mladšího důstojníka s právem i platem četaře.*“⁸² Sloužil u první roty třetího pluku Jana Žižky z Trocnova, která měla za úkol zahájit útok patnáct minut po prvním útoku čtvrté finské divize, tedy v devět hodin ráno. Jeho rota měla společně s prvním československým střeleckým plukem na starosti pravou část úseku boje.⁸³ K prvnímu útoku se však Klapálek nedostal, protože byl převelen ke štábu pluku. „*Ráno když mi služba skončila spěchal jsem ke své rotě do zákopů které byly na výšinách nad vesnicí. „Mou“ rotou byla 1. rota 3. pluku Jana Žižky, u které jsem rok před tím začal jako dobrovolník z taškentských válečných zajatců. Šel jsem ohlásit veliteli roty svůj příchod, ale u něho jsme se dověděl, že se mám připojit k celné složce štábu na jejím bojovém stanovišti v zákopech. To byla rána! Na co do štábu? A kdo bud velet četě? Ale nedalo se nic dělat, kázeň u nás byla přísná. Šel jsem tedy povědět mrzutou zvěst svým druhům v četě.*“⁸⁴ Do samotného boje se Klapálek dostal až později. Konkrétně v moment, kdy se československým dobrovolníkům podařilo dobýt druhé rakousko-uherské zákopy a mohli pokračovat dále v útoku na nepřítele. „*Po dobytí druhých rakouských zákopů*

---

⁸⁰ ANM, f. Karel Klapálek, Zborov 1917-1967.

⁸¹ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 42.

⁸² ANM, f. Karel Klapálek, *Vzpomínky na Zborov*.

⁸³ PICHLÍK – VÁVRA – KŘÍŽEK, *Červenobilá rudá*, s. 96.

⁸⁴ ANM, f. Karel Klapálek, *Vzpomínky na Zborov*.

jsem byl konečně uvolněn ze štábní služby a mohl jsem se vrátit k rotě. Ukazateli cesty k ní byli mi vracející se ranění. Rotu jsem našel za krátké přestávky mezi bojem a jeden z prvních, koho jsem uviděl, byl můj starý druh, také „idé“, jménem Karel Čapek (nikoli spisovatel K. Č.)! „Je to dost, že už jdeš ulejšváku“ povídal, „ale já jsem na Tebe myslel. Pojd' a vyber si.“ Napřáhl ke mně obnaženou paži a na té měl mezi zápěstím a loktem několikrát náramkové hodinky. Řekl jsem mu něco ne příliš zdvořilého, ale hodinky jsem si vybral...“⁸⁵ Už v této době Klapálek ukázal, že je moudrý a dokáže řešit případné spory mezi ostatními vojáky. Krátce před touto bitvou totiž narazil na problém, který se mu však podařil úspěšně vyřešit. „Co bylo příčinou sporu, když užuž se mělo vyrazit proti nepříteli? Uprostřed chumlu stál telefonista – dodnes se pamatuji, že se jmenoval Macoun, a že měl rezavé vlasy – v každé ruce držel buben telefonního kabelu, aparát na zádech. Dokazoval těm kolem, že on musí jít první do útoku, ať mu udělají místo u schůdků. Jeho že tam budou potřebovat nejdřív, bez nich že se chvilku obejdou. Ti zas nechtěli nic takového slyšet, všichni chtěli vyrazit první, div se o místo u schůdků nepoprali! Zahrál jsem si na malého Šalamouna: vysvětlil jsem Macounovi, že právě proto, že je důležitou osobou, musí být před ním nějaká ochrana a za ním pak ostatní ze skupiny určené vyběhnout po těch schůdkách. Obě strany přijaly mé rozhodnutí.“⁸⁶

Československé brigádě se v bitvě u Zborova podařil obrovský úspěch. Úspěšný boj totiž zapříčinil, že se bojová linie posunula až o pět a půl kilometru dál od původní linie a samotní ruští vojáci uznali výkon československých dobrovolníků. Prvotřídní práci uznal také generál Brusilov a dokonce i ministr války Kerenskij.⁸⁷ Klapálek také vzpomínal, že postup jednotek byl opravdu rychlý a udivoval i samotné ruské vojáky, kteří jim poskytovali podporu. „Pak jsme znovu útočili a to tak rychle, že ruští dělostřelci, kteří nás podporovali, museli stále prodlužovat svou palbu a nestačili obdivovat naše mimořádné rychlé tempo.“⁸⁸

---

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ ANM, f. Karel Klapálek, Vzpomínky na Zborov.

⁸⁷ PICHLÍK – VÁVRA – KŘÍŽEK, *Červenobílá rudá*, s. 96-97.

⁸⁸ ANM, f. Karel Klapálek, Vzpomínky na Zborov.

Tato bitva znamenalo hodně pro další legionářský vývoj, protože díky tomu, že ruské velení uznalo výkon Československé brigády, tak byl povolen nejširší nábor československých zajatců do československých jednotek.⁸⁹ Čeští legionáři, kteří bojovali u Zborova v jednotkách 3. pluku Jana Žižky z Trocnova, brali toto slavné vítězství jako důstojnou pomstu za Bílou horu.⁹⁰

Ústup z Ukrajiny

Po úspěšné bitvě u Zborova se třetí pluk Jana Žižky z Trocnova, ve kterém tehdy působil Karel Klapálek, přemístil do malé vesničky, která se nacházela nedaleko měste Polonnoe. Tato vesnička se jmenovala Novoselice. Sem se pluk dostal dne 13. srpna. Vojáci opět začali žít takovým životem, jakým žili na začátku svého působení u pluku, tedy sokolským způsobem života. Zde je 19. srpna navštívil Tomáš Garrigue Masaryk. Vojáci ho vřele uvítali už při příjezdu a následně po obědě měli možnost si s ním promluvit, když procházel v jejich řadách a mluvil s nimi o jejich vojenském životě. Každý člen pluku s ním chtěl mluvit, a tak nastalo nadšení, když se Masaryk s celým důstojnickým sborem vyfotografoval. Tato situace byla ale pouze jedna z mála těch „šťastných“, které zde 3. pluk Jana Žižky z Trocnova prožil. Bitva u Zborova byla sice úspěšná, ale krátce po ní nastaly v Rusku změny, které ovlivnily i československé legionáře. V tomto období totiž v Rusku vypuklo bolševické povstání, které mělo za následek, že se ruská armáda stala téměř neschopnou boje a jednou z mála schopných jednotek na Ukrajině byla právě ta československá.⁹¹ Byl tedy zahájen ústup, kterého se zúčastnili všichni legionáři, kteří bojovali u Zborova, a tedy i Klapálek. Tento ústup se často označuje jako Tarnopolský ústup.⁹²

V únoru roku 1918 dostalo československé vojsko další úkol – dostat se co nejrychleji, a hlavně bez ztrát, z území Ukrajiny. Třetí pluk, ke kterému patřil v té

---

⁸⁹ Tamtéž, Zborov 1917-1967.

⁹⁰ Konstantin DEMBSKÝ, *Útok II. Praporu 3. pluku „Jana Žižky“ u Zborova*, in: *Vzpomínáme 1917-1937: sborník prací bývalých příslušníků pluku k dvacátému výročí založení pěšího pluku 3 Jana Žižky z Trocnova*, ed. Karel Dvořáček, Kroměříž 1937, s. 72.

⁹¹ *Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920*, Praha 1927, s. 81-84.

⁹² VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Kvalifikace.

době i praporčík Karel Klapálek, hrál v ústupu z Ukrajiny stejný úkol, jako měl při ústupu od Zborova. Měl sehrát úlohu zadního voje československého vojska.⁹³ Ve špatných podmínkách – bojových i politických – se vojákům podařilo dne 1. března roku 1918 v Kyjevě překročit řeku Dněpr a mohli pokračovat dále na západ.⁹⁴ Cílem bylo město na východě Ruska. Tímto městem byl Vladivostok odkud měli být českoslovenští vojáci převezeni do Francie a následně se měli vrátit do vlasti. Cesta tam ale byla pro československé legionáře hodně dlouhá. Velmi důležitou zastávkou na cestě do Vladivostoku byla zastávka v Čeljabinsku. Tam se jednotky dostali 28. dubna 1918 pomocí vlaků, které měly k dispozici. Zde se totiž československé jednotky usadily na delší dobu. 1. května chtěli legionáři uspořádat pochod městem, kterého se měla zúčastnit i hudební složka pluku. To ale sovětské úřady nepovolily, protože se bály toho, že by lidé mohli srovnávat ruské a československé vojsko, přičemž ruské působilo značně uboze v porovnání s československými legionáři.⁹⁵

Po tom, co českoslovenští legionáři strávili dlouhou dobu v Čeljabinsku, pochopili, že jsou zde zdržováni sovětskou vládou úmyslně. I přesto se snažili nedat sovětům jedinou záminku, která by mohla zastavit jejich vlaky v cestě do Vladivostoku. V legionářích se postupně začala vytvářet nenávist k sovětské vládě a začali hledat jiný způsob, jak se ke svému cíli dostat. Jeden z Klapálkových spolubojovníků začal v Československém deníku, který tam už nějakou dobu vycházel, odůvodňovat alternativní cestu přes Archangelsk. Tento článek měl záměr uklidnit vojáky, ale místo toho v nich vyvolal ještě živelnější odpor, který musel zákonitě vygradovat v nějaký otevřený spor. Tento spor vygradoval 14. května roku 1918 a často je označován jako Čeljabinský incident.⁹⁶

Čeljabinský incident a následující události

Samotnému incidentu však předcházely další události. Již 26. března byla uzavřena takzvaná penzská dohoda, která zaručovala vlakům československých

---

⁹³ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 89.

⁹⁴ Tamtéž, s. 96.

⁹⁵ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 111.

⁹⁶ Tamtéž, s. 112-113.

legionářů průchod do Vladivostoku, ale až po částečném odzbrojení. S tím měli legionáři značný problém, protože se jim zdálo, že sovětská vláda plní úkoly německých imperialistických skupin a zároveň zbraně nechtěli odevzdat před dlouhou a neznámou cestou na východ. I z toho důvodu docházelo k častému porušování penzské dohody.⁹⁷ Tím docházelo k častým sporům mezi legionáři a sovětskou vládou, která v Čeljabinsku vygradovala v otevřený konflikt.

Čeljabinsk je zauralské město, kterým toho dne projížděly vlaky převážející německé, rakousko-uherské a maďarské zajatce zpět do jejich vlasti. Tito zajatci jeli přímou linkou na západ a českoslovenští legionáři, kteří už zde byli několik týdnů, čekali na cestu na východ, do Vladivostoku, aby se do své vlasti vrátili přes moře tou „delší“ cestou.⁹⁸ Dohoda bolševiků s vyjednavací Ústředních mocností, která umožnila zajatcům dostat se relativně jednoduše zpět do vlasti, samozřejmě rozčilovala československé legionáře. Ti také nebyli nijak nadšeni ze svého pomalého postupu směrem na východ. 14. května zde tedy došlo k prvnímu otevřenému fyzickému konfliktu mezi československými legionáři a bolševiky, který byl prvotním impulsem k budoucím těžkým bojům.⁹⁹

V tu dobu byl na čeljabinském nádraží Klapálek společně s 3. střeleckým plukem Jana Žižky z Trocnova a také zde byl 6. střelecký pluk. Z vlaku, který už pomalu odjížděl, vylétl kus železa směrem k vojákům 6. střeleckého pluku a jednoho z nich zranil. Jako reakci na to zastavili ostatní vojáci vlak a nechali všechny zajatce vystoupit a odvést na volné prostranství, kde se museli seřadit. Přes jejich šikovatele jim bylo přikázáno, aby označili viníka tohoto incidentu, jinak bude každý desátý zastřelen. Nikdo ale nikoho neoznačil a jeden ze zajatců měl poznámku, kterou slyšel jeden z československých legionářů, který ho praštil do obličeje tak, že mu z něho začala téct krev. Dozorčí důstojník se snažil vojáky uklidnit, ale nedařilo se mu to, protože jejich přítel ze 6. střeleckého pluku zraněním, způsobeným vyhozeným kusem železa, údajně podlehl. Zpráva o úmrtí

---

⁹⁷ PICHLÍK – VÁVRA – KŘÍŽEK, *Červenobílá rudá*, s. 227-228.

⁹⁸ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 51.

⁹⁹ Dalibor VÁCHA, *Ostrov v bouři; Každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, Praha 2016, s. 56.

tohoto vojína však nebyla pravdivá, ale celá situace se tím ještě více vygradovala.¹⁰⁰ V tu chvíli se na nádraží objevil sovětský voják, který žádal vydání zajatců sovětským úřadům, což se legionářům samozřejmě nelíbilo. Vytvořili skupinu, která stála kolem sovětského vojáka, a nakonec musel zasáhnout dozorčí důstojník, který ho s velkou námahou odvedl pryč. Legionáři poté začali opět s pátráním po viníkovi celého incidentu a po krátké šarvátce ho ostatní zajatci označili. Viník byl na místě probodnut bodákem a ostatní byli ošetřeni a byl jim poskytnut chléb k jídlu. Později byli odvedeni do nádražní budovy a byli předáni sovětským úřadům. Tento incident se však neobešel bez reakce a 17. května dostali velitelé obou pluků (třetího i šestého střeleckého pluku) příkaz poslat do sovětského štábu vojáky, kteří ohrožovali zajatce 14. května. Část z nich byla uvězněna a tím začal velký spor mezi československými legionáři a sověty. Ještě ten samý den se příslušníci třetího střeleckého pluku vydali do města a do jedenácté hodiny večerní osvobodili své přátele ze šestého pluku, kteří byli uvězněni.¹⁰¹

Jako následek za tento čin chtěl místní sovět zařídit odzbrojení všech československých legionářů, kteří se v tu dobu nacházeli na stanici Čeljabinsk. To však legionáři odmítli a velitel, který měl v tu dobu na starosti velení čeljabinské skupiny československých vojsk, přikázal odjezd československých vlaků směrem na Omsk a dále. V Čeljabinsku měly zůstat pouze vlaky třetího střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova, takže i Klapálek. Tento pluk zde měl vyčkat až do příjezdu vlaků skupiny z Penzy.¹⁰² K veliteli čeljabinské skupiny, kterým byl tenkrát podplukovník Vojtechovský, se však dostala zpráva, že vlakům 2. a 6. pluku, které odjely do Omsku, měly být v Omsku odebrány všechny zbraně a rozhodl se to nenechat bez odezvy. Rozhodl o tom, že 27. května v ranních hodinách odzbrojí vojáci 3. pluku sovětské vojáky v Čeljabinsku a obsadí tak celé město. Karel Klapálek, který v té době sloužil v poddůstojnické škole třetího pluku Jana Žižky z Trocnova jako mladší důstojník – instruktor¹⁰³, měl se svou jednotkou za úkol

---

¹⁰⁰ PICHLÍK – VÁVRA – KRÍŽEK, *Červenobílá rudá*, s. 239.

¹⁰¹ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 112-118.

¹⁰² Tamtéž, s. 120-121.

¹⁰³ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

obsadit telegrafní úřad a stanici. To se jim také velmi rychle povedlo a už ve tři hodiny ráno byla stanice i telegrafní úřad pod kontrolou československých legionářů. Obsazení těchto dvou budov trvalo poddůstojnické škole něco okolo patnácti minut.¹⁰⁴ O této akci Čechoslováků informoval ruský časopis jako o začátku války mezi legiemi a bolševiky, která se však měla brzy uklidnit, protože hlavním cílem československých legií bylo odpravení dalších vlaků do Vladivostoku a následná cesta do Francie. Nicméně nyní bylo město pod kontrolou československých jednotek, bylo dobyto téměř bez ztrát, ale nepřítel byl na všech stranách.¹⁰⁵ V následujících dnech došlo k několika vojenským akcím kolem města Čeljabinsk, kterých se účastnili vojáci druhého a třetího střeleckého pluku. Těchto akcí se však Karel Klapálek osobně neúčastnil, protože byl jako zatímní velitel poddůstojnické školy třetího pluku Jana Žižky z Trocnova umístěn ve městě.¹⁰⁶ Do akce se dostal až na konci měsíce, konkrétně 30. května, kdy mělo dojít k definitivnímu obsazení města. Plán na obsazení města vypracoval pravděpodobně podplukovník Sergej Vojcechovský, ale do dnešní doby se bohužel nedochoval. Každopádně této akce se kromě Klapálkovy poddůstojnické školy účastnil první a třetí prapor, oddíl zákopnický a zákopních děl, pěší a výzvědný oddíl třetího pluku a také první prapor druhého pluku. Celé obsazení města se odehrálo během noci z 30. května na 1. června a hned 1. června byla v Čeljabinsku utvořena nová vláda.¹⁰⁷

Kromě toho, že se jednalo o první vážný otevřený konflikt mezi československými legiemi a sovětskou vládou měl Čeljabinský incident i další důležitý důsledek. Velitelům jednotlivých československých pluků, kterými byli podplukovník Vojcechovský, kapitán Gajda a poručík Čeček, byla díky tomu svěřena důvěra ve vypracování a realizaci plánů, podle kterých měli postupovat jednotlivé vlaky československých legionářů na území bolševického Ruska.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 124-125.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 128-129.

¹⁰⁶ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

¹⁰⁷ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 136-138.

¹⁰⁸ PICHLÍK – VÁVRA – KRÍŽEK, *Červenobílá rudá*, s. 241.

Z Čeljabinsku do Jekatěrinburgu

Po definitivním obsazení Čeljabinsku měl Karel Klapálek i nadále pod velením poddůstojnickou školu třetího pluku Jana Žižky z Trocnova.¹⁰⁹ Československé legie byly touto dobou rozděleny do tří skupin. Těmito skupinami byly penzská skupina poručíka Čečka, čeljabinská skupina podplukovníka Wojcechovského, ke které patřil i Karel Klapálek, a třetí skupině byla svěřena oblast Sibíře a Irkutska, které velel kapitán Gajda. Skupiny poručíka Čečka a podplukovníka Wojcechovského se chtěly co nejrychleji spojit, aby následně mohly pokračovat na východ.¹¹⁰ Bolševická vláda se však touto dobou rozhodla utvořit strategickou basi z města, které bylo umístěno severně od Čechoslováky ovládaného Čeljabinsku. Tímto městem byl Jekatěrinburg, ze kterého bolševici řídili veškeré operce mířené proti čeljabinské skupině. Podplukovník Wojcechovský tedy rozhodl, že toto město musí být dobyto za pomoci všech dostupných sil. Dne 2. července se společně s poddůstojnickou školou praporčíka Klapálka přesunul na železniční stanici Berdjauše odkud měl začít všeobecný postup na Jekatěrinburg vedený po západouralské trati. Zde však dostal informaci, že penzská skupina vedená Stanislavem Čečkem obsadila Ufu a postupuje dále. Rozhodl se tedy, že postup k Jekatěrinburgu odloží a poskytne podporu na samaro-zlatoustské železniční trati.¹¹¹ Karel Klapálek 3. července předal velení poddůstojnické školy praporčíku Koubkovi¹¹² a stal se zatímním velitelem třetí roty třetího pluku Jana Žižky z Trocnova.¹¹³ S touto rotou se přesunul západně od Čeljabinsku do ust-katavské kotliny, kde se střetl s nepřítelem. Podporučík Rýdl, který velel prvnímu praporu rozdal svým rotám úkoly. Třetí rota měla za úkol dostat se kolem levého křídla nepřítele do pozice proti mostu a závodu a měla zajistit, aby most nebyl zničen. Po krátkém postupu se však střetli s nepřítelem a po krátkém boji ho zatlačili zpět do nepřátelských pozic na následující horský hřeben. Mezi

¹⁰⁹ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

¹¹⁰ PICHLÍK – VÁVRA – KRÍŽEK, *Červenobílá rudá*, s. 242.

¹¹¹ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 181-184.

¹¹² Karel KLAPÁLEK, *Boje 3. pluku v Jekatěrinburku*, in: *Vzpomínáme 1917-1937: sborník prací bývalých příslušníků pluku k dvacátému výročí založení pěšího pluku 3 Jana Žižky z Trocnova*, ed. Karel Dvořáček, Kroměříž 1937, s. 199.

¹¹³ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

Klapálkovou třetí rotou a jednotkou nepřítele tak vzniklo hluboké údolí a tím získal nepřítel značně výhodnou pozici proti postupu Čechoslováků dále. Klapálek tedy vydal rozkaz svým čtyřem kulometům, aby se rozložily na horském hřebenu a ostřelovaly nepřátelské pozice. Touto palbou kryly ostatní vojáky třetí roty, kteří se mezitím přesunuli přes údolí do blízkosti pozic nepřítele a podařilo se jim je z pozic vytlačit. Touto akcí rota ukořistila tři kulometry, přičemž její ztráty byly 1 zraněný a 1 zabitý. Ztráty na straně nepřítele však byly daleko větší. Zároveň s tím své úkoly splnily i další jednotky a poté se všichni stáhli k trati, kde se snažili navázat spojení s vlaky, které byly nuceny ustoupit. Po příjezdu vlaku s velitelem skupiny se celý první prapor přesunul o něco dál, kde připojili polní telefon na železniční linii a díky tomu se dozvěděli, že Ufa je již obsazena českými jednotkami. 5. července dostala třetí rota za úkol vyslat jednu svoji četvu na výzvědy za opevněným vlakem a tři čety na kopec vpravo od trati, kde měli strážit. Následně na to byl zahájen další postup kupředu a Klapálek dostal velení levé kolony, se kterou měl postupovat pod kopec, na kterém byla pozice nepřítele a tuto pozici poté obsadit. Dostal se tedy pod kopec a vyslal hlídky směrem k pozicím nepřítele. Ty se po chvíli vrátily s hlášením, že jsou zákopy prázdné a nepřítel se patrně stáhl. Klapálek jako velitel kolony dostal zároveň s hlášením hlídek také rozkaz od velitele skupiny, že se má se svými muži stáhnout na zastávku Jachino, kde byl dán koloně odpočinek, aby se později mohla přesunout na stanici Simskaja. Přes tuto stanici poté projel velitel skupiny dál na západ přes stanici Minjarem, kde se střetl s vlakem čtvrtého pluku. Tímto se spojila penzenská a čeljabinská skupina. 7. července byla přesunuta první a třetí rota třetího pluku ze stanice Simskaja do Kropačeva a následně do Berdjauše. Boje na samaro-zlatoustské trati byly u konce a československé vojáky čekal odložený postup na Jekatěrinburg, který měl být veden především po západouralské železniční trati.¹¹⁴

Rozhodnutí o začátku plánovaného útoku na Jekatěrinburg vydal podplukovník Sergej Vojcechovský dne 8. července v Ufě, kde se sešel s plukovníkem Čečkem, velitelem penzenské skupiny. Po tomto setkání se

---

¹¹⁴ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 185-192.

podplukovník Vojcechovský přesunul zpátky do Čeljabinsku, kde ho očekávali vojáci sloužící pod jeho velením.¹¹⁵ Karel Klapálek na tuto chvíli po válce vzpomínal, když se v roce 1937 podílel na sepsání sborníku k výročí založení třetího střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova. „*Bratři bývalé učebné komandy si jistě rádi vzpomenou, jak jsme tam v čestné rotě vítali vítěze. Tma. Na peroně čeká velitel čs. sboru se svými důstojníky. Přijíždí vlak. Velím k počtě zbraň. Z vlaku vystupuje bledý a unavený pplk. Vojcechovský. Velitel sboru ho objímá a blahopřeje. Od té doby byl náš milovaný a zároveň obávaný „komandir polka“ plukovníkem.*“¹¹⁶ První střet s nepřítelem byl předpokládán v oblasti kolem Njazepetrovsku, a proto velitel skupiny rozhodl přesunout své síly na stanici Unkurdu, kterou už předtím obsadil druhý prapor druhého pluku. Klapálkova třetí rota byla svěřena pod velení štábního kapitána Žáka společně s třetí údernou rotou, celým prvním praporem třetího pluku, třetím praporem druhého pluku, eskadronou kozáků a jízdním výzvědným oddílem třetího pluku. Měli za úkol obejít Njazepetrovsk ze západu, ochránit most přes řeku Ufu před zničením a poté obsadit stanici Njazepetrovsk.¹¹⁷ Třetí rota byla vyslána společně se čtvrtou rotou na levou stranu trati, kde dostaly informaci o příjezdu nepřátelského obrněného vlaku, a proto se přesunuly na kopec k mostu, kde část třetí roty zůstala jako polní stráž a zbytek pokračoval dále přes řeku k závodu. Po prohlédnutí jižní části závodu se obě rotory vrátily zpátky k mostu a tam se setkaly s příslušníky dalších jednotek. Klapálek zde dostal rozkaz, aby společně s třetí rotou zůstal přes noc na mostě jako polní stráž. Následující den, tedy 14. července hlásil plukovník Vojcechovský veliteli československé sboru v Čeljabinsku, že stanice Njazepetrovsk byla obsazena, přičemž celkové ztráty československého vojska byly 10 mrtvých a 42 raněných (v Klapálkově rotě byl pouze jeden raněný). Dalším cílem po cestě do Jekatěrinburgu byla stanice Araslanovo. Z této stanice uprchli dva ruští důstojníci šestého latyšského pluku dne 17. července k Čechoslovákům a poskytli jim důležité informace o počtu a rozložení nepřátelských vojáků na stanici. Plukovník

---

¹¹⁵ Tamtéž, s. 193.

¹¹⁶ KLAPÁLEK, *Boje 3. pluku v Jekatěrinburku*, in: *Vzpomínáme 1917-1937*, s. 198.

¹¹⁷ *Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920*, s. 193.

Vojcechovský ještě v ten samý den vydal rozkaz štábnímu kapitánovi Žákovi, aby se svými vojáky, ke kterým patřila i třetí rota, a tedy i Klapálek, obešel pozice nepřítele ve stanici Araslanovo a zajistil, že se její posádka nebude moct evakuovat po trati do stanice Kuzino. 18. července tedy splnili rozkaz, obešli Araslanovo a po čelním útoku svých spolubojovníků zničili prchající zbytky šestého latského pluku. Při tomto útoku se československým jednotkám podařilo ukořistit mnoho kulometů, pušek i děl.¹¹⁸ Poté pokračovali dále bez boje přes stanici Kuzino a Kourovka až do Bilimbaje.¹¹⁹ 23. července se československé jednotky seskupily východně od této stanice a byl zahájen plán útoku na stanici Chrompik, kde měl nepřítel umístěné své síly. Jednotky svěřené štábnímu kapitánovi Žákovi měly opět obejít stanici a zaútočit na nepřítele zezadu.¹²⁰ Klapálek později vzpomíná, že při cestě z Bilimbaje do Chrompiku narazili na nepřítele, ale to pro ně neznamenovalo žádnou překážku. „*Nepřítel ve značné síle čekal nás u Chrompiku. Ale což jsme tehdy znali překážky? Jen nepřátelská auta nás polekala.*“¹²¹ Když však ruští vojáci viděli blížící se československé vojáky, tak se raději stáhli. Následujícího dne byla bez boje obsazena také stanice Chrustalnaja. 24. července se tedy českoslovenští vojáci dostali před Jekatěrinburg, kde plukovník Vojcechovský rozhodl, že útok bude proveden až druhý den.¹²² Následujícího dne, tedy 25. července, jednotky plukovníka Vojcechovského dobyly Jekatěrinburg, který se poté stal sídlem československé vlády v Rusku.¹²³

Na boj o Jekatěrinburg vzpomínal Karel Klapálek opět ve sborníku, na jehož sepsání se osobně podílel. Den boje o město v něm popsal těmito slovy: „*Za prvního svítání vystupujeme z vlaků. Vysoké šrapnely nad městem jsou mu budičkem. Rozvinujeme se. Vpředu brzy slyšeti palbu z kulometů a výbuchy ručních granátů. To předvoj, poddůstojnická škola s 8. rotou, zahájily boj. Z nádraží ujíždí spěšně několik vlaků, jiné, vyzbrojené kulomety, jsou odhodlány se ještě bránit.*

¹¹⁸ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 196-204.

¹¹⁹ KLAPÁLEK, *Boje 3. pluku v Jekatěrinburku*, in: *Vzpomínáme 1917-1937*, s. 199.

¹²⁰ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 212-214.

¹²¹ KLAPÁLEK, *Boje 3. pluku v Jekatěrinburku*, in: *Vzpomínáme 1917-1937*, s. 199.

¹²² Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 216-218.

¹²³ PICHLÍK – VÁVRA – KRÍŽEK, *Červenobílá rudá*, s. 256.

Poddůstojnická škola, které Karel Klapálek dříve velel, sehrála v boji o Jekatěrinburg velkou úlohu, a to hlavně při obsazování druhého jekatěrinburského nádraží a následném vytlačení nepřítele z města. Původně měla tento úkol splnit za podpory osmé roty, ale tento rozkaz se k veliteli poddůstojnické školy nedostal, a proto jeho jednotka, která v té době měla celkem 25 střelců, pokračovala dále proti nepříteli do přílehlého lesa, kde se střetli se třemi nepřátelskými vlaky.¹²⁴ „Praporčík Koubek, temperamentní velitel poddůstojnické školy, můj starý kamarád a nástupce, nedostal však rozkaz, aby počkal, až postoupí blíže také 8. rota, a vrhl se se svými střelci v zteč. Vlastní rukou pobíjí obsluhu kulometu a střelí z něho na utíkající... Na nás pak mnoho nezbylo.“¹²⁵ Ve tři hodiny odpoledne už bylo město pod kontrolou československých legionářů, které místní obyvatelé brali jako osvoboditele. Ve městě začaly oslavy a vznikala nová vláda, která se radila s velitelem skupiny československých vojáků.¹²⁶ *Již odpoledne se procházelo na peroně mnoho obecnstva a koncertovala plukovní hudba. Jekatěrinburk vítal nadšené veselé chlapce s červenobílými lentočkami.*¹²⁷

Tento boj se však neobešel bez ztrát v řadách československých legionářů. Praporčík Koubek hlásil veliteli třetího pluku 25. července v 11 hodin a 30 minut, že na nádraží posílá vagon se třemi raněnými.¹²⁸ Čtvrtým raněným byl Klapálekův kamarád praporčík Snášel, který bohužel tento boj nepřežil. Karel Klapálek si na něho vzpomněl, když v roce 1937 sepisoval vzpomínky na tento den: „*Ale radost z vítězství kalí smutek nad ztrátou vzácného druha: praporčík poddůstojnické školy Snášel padl v útoku smrtelně raněn. Od podzimu 1917 jsme žili ještě donedávna s prap. Koubkem, pohromadě, jsouce poddanými gospodina, náčelníka „Učebnoj komandy“.* Jak jsme tě Ferdo, tenkrát oplakali. Koubek tě následoval za čtrnáct dní u Kyně. Ještě dnes při pohledu na starou fotografii mě dojímá osud těchto dvou molodců.“¹²⁹

¹²⁴ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 222-224.

¹²⁵ KLAPÁLEK, *Boje 3. pluku v Jekatěrinburku*, in: *Vzpomínáme 1917-1937*, s. 199-200.

¹²⁶ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 225.

¹²⁷ KLAPÁLEK, *Boje 3. pluku v Jekatěrinburku*, in: *Vzpomínáme 1917-1937*, s. 199-200.

¹²⁸ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 224.

¹²⁹ KLAPÁLEK, *Boje 3. pluku v Jekatěrinburku*, in: *Vzpomínáme 1917-1937*, s. 200.

Obsazením Jekatěrinburgu však boje v této oblasti nekončily. Toto město totiž bylo důležitým železničním uzlem a bylo tedy zapotřebí, aby českoslovenští vojáci zabezpečili všechny úseky trati, které do města vedly a město tak ubránili proti případným útokům. Již 3. srpna rozhodl plukovník Vojcechovský, že je zapotřebí pokračovat v útoku a dalším cílem mělo být město Perm.¹³⁰ První postup směrem na Perm započal krátce po obsazení Jekatěrinburgu, protože došlo ke svržení sovětské vlády v Archangelsku a plukovník Vojcechovský tudíž vycítil, že je ta správná doba na další postup.¹³¹ Klapálkova třetí rota měla postupovat společně s celým třetím plukem po západno-uralské trati, na které měl být veden hlavní nápor.¹³² Do boje se třetí rota zapojila nedaleko stanice Kyn, kde měli Klapálkovi vojáci za úkol zlikvidovat nepřítele v havarovaném vlaku. Ten převážel asi 90 vojáků jízdního pluku, přičemž mnoho jich zemřelo při samotné nehodě. Část přeživších utekla do blízkých lesů a zbytek vojáků pobila Klapálkova jednotka. Během této akce se třetí rotě podařilo ukořistit mnoho sedel, pušek a kulometů a ty postupně přesunuly do budky u trati. Poté se přesunuli dále a zaujali pozice, které před nimi hájila druhá rota. Po úspěšné ofenzivě na Kyn a další stanici, kterou byla Kumyš, dostal plukovník Vojcechovský, jakožto velitel skupiny hlášení z Jekatěrinburgu, že se nepřítel blíží k městu. Nejprve nepřikládal tomuto útoku velký význam, ale později se rozhodl, že útok přeruší a stáhne své jednotky k obraně Jekatěrinburgu. Dne 8. srpna, ještě předtím, než se československé jednotky stáhly zpět k obraně města, dobyl nepřítel vesnici Baltym, která je vzdálená asi 18 kilometrů od Jekatěrinburgu a postupoval dále k vesnici Pyšma. 10. srpna se plukovník Vojcechovský s celým prvním praporem, tedy i s Klapálkem a celou třetí rotou, vrátil zpět do Jekatěrinburgu, kde zformoval oddíl na obranu Pyšmy pod vedením kapitána Žáka. Následně se tento oddíl přesunul k Pyšmě, a poté postupoval dále k vesnici Baltym, kde se střetl s nepřítelem, ale podařilo se mu ho porazit. Díky tomu byl útok na Jekatěrinburg odražen.¹³³

---

¹³⁰ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 243.

¹³¹ PICHLÍK – VÁVRA – KRÍŽEK, *Červenobílá rudá*, s. 256.

¹³² Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 243.

¹³³ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 256-265.

Karel Klapálek na boje o Jekatěrinburg vzpomínal a popsal je takto: „12. srpna se odehrál závěrečný akt bojů 3. pluku o Jekatěrinburk. Nepřítel po urputném zápase poražen a město bylo znovu a definitivně osvobozeno.

Jaké to byly slavné časy tenkrát, když jsme bojovali o Jekatěrinburk. Kolik hrdinství a obětavosti! Jekatěrinburk. Kdo ze starých „třeťáků“ si nevzpomene při vyslovení toho jména, kolikrát jsme město ztratili a zase po něm nedočkavě toužili, když jsme se tam vraceli z fronty, třeba jen na pár hodin odpočinku. Později byl posádkou pluku. Těch vzpomínek krásných...

I bolestných. Jekatěrinburk je největší hřbitov 3. pluku: 9 důstojníků a 112 poddůstojníků a střelců spí tam daleko svůj věčný sen.¹³⁴

Krátce po úspěšné obraně Jekatěrinburgu, konkrétně 15. srpna roku 1918, byl Karel Klapálek převezen do Čeljabinsku, kde se v té době nacházela první československá nemocnice. Sem byl umístěn z toho důvodu, že onemocněl tuberkulózou levého horního laloku plicního a v nemocnici strávil jeden měsíc a pět dní.¹³⁵ V době, kdy byl Klapálek umístěn v nemocnici, vedl jeho rotu praporčík Hladký.¹³⁶ Zpět do aktivní služby se Klapálek vrátil 19. září a už 23. září se stal opět zatímním velitelem třetí roty. Následně na to byl 26. září naznačen skutečným velitelem třetí roty třetího pluku Jana Žižky z Trocnova.¹³⁷ Do akce se Klapálek se svojí rotou vrátil 27. září, kdy jeho rota byla společně s celým prvním praporem vyslána do vesnice Gorbunovo. Početní stav celého prvního praporu byl značně oslaben, protože prapor měl pouze 151 vojáků, z toho 42 jich sloužilo v Klapálkově třetí rotě. Když se československé jednotky přiblížily k vesnici, tak zjistily, že je obsazena nepřítelem a zaujaly pozice v nedalekém lese, odkud 28. září odpoledne vedly úspěšný útok na vesnici. Po této úspěšné ofenzivě byl celý první prapor vystřídán jednotkami druhého pluku a 30. září byli vojáci staženi zpět do Jekatěrinburgu na oddych a působili jako záloha vrchního velitele. Početní stav praporu se však ještě zmenšil a rozdíl, který byl od prvního výstupu proti

¹³⁴ KLAPÁLEK, *Boje 3. pluku v Jekatěrinburku*, in: *Vzpomínáme 1917-1937*, s. 200-201.

¹³⁵ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Předchorobí.

¹³⁶ *Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920*, s. 341.

¹³⁷ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

bolševikům do 30. září, byl ještě výraznější. Za 4 měsíce se počet snížil z původních 798 vojáků na 83 mužů.¹³⁸ Karel Klapálek byl dne 1. října 1918 povýšen do hodnosti poručíka. V dokumentech o průběhu jeho služby je tento záznam popsán následujícími slovy: *Povýšen O.Č.L.N.R., na návrh velitele arm. Sboru za chrabrost a vynikající službu v posledních bojích, jakož i za věrné a svědomité plnění povinností na řadového poručíka s platností od 1. října 1918.*¹³⁹

Po tomto povýšení vystřídal Karel Klapálek několik velitelských funkcí v jednotkách třetího pluku Jana Žižky z Trocnova. Nejprve byl 8. října jmenován skutečným velitelem poddůstojnické školy a poté se dne 21. října 1918 stal velitelem celého prvního praporu. Na této pozici však nezůstal dlouhou dobu, protože již 3. listopadu byl převelen zpět do poddůstojnické školy. Nejprve působil jako velitel strážního oddílu a vedl úřad komendanta pluku a následně od 9. listopadu opět působil jako velitel poddůstojnické školy.¹⁴⁰ S tou se v následujících dnech nezúčastnil žádných významnějších bojů, za co pravděpodobně mohl i jeho zdravotní stav. Už v srpnu mu byla nalezena tuberkulóza, ale stále byl v aktivní službě. 9. prosince byl celý pluk přemístěn do Ufy, kde měl zůstat na odpočinku. Jelikož ale vedení poznalo, že ve městě nejsou dostatečné kapacity na ubytování celého třetího pluku, tak mu bylo změněno místo odpočinku na Jekatěrinburg. Ještě předtím však dostal pluk nového velitele. Plukovník Vojcechovský, který třetí pluk vedl v jeho nejtěžších chvílích, se vrátil k ruské armádě, kde byl následně povýšen na generálmajora a bylo mu svěřeno velení ruských vojáků na ufimské frontě. S třetím plukem se rozloučil slovy: *„Louče se s plukem, děkuji všem důstojníkům a střelcům 3. pluku za obětavou práci v době dlouhých uplynulých měsíců společného boje. Drazí bratři! Budu vždy vzpomínati s velikou úctou o Vaší bezměrné snaze zvítěziti, i o Vašem bohatýrském nadšení, jež jste ukázali celému světu. Jsem hrdým na to, že jsem měl čest sloužiti ve Vašich řadách. Nazdar!*¹⁴¹ Jeho nástupcem se stal dosavadní velitel druhého praporu třetího pluku major Matěj Němec. Začátkem

---

¹³⁸ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 345-346.

¹³⁹ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 407.

ledna roku 1919 byl celý třetí pluk a jeho vlaky soustředěny v Jekatěrinburgu, kde měl mít zasloužený odpočinek. Dne 6. ledna zde byl Karel Klapálek povýšen do hodnosti řadového kapitána.¹⁴²

V Jekatěrinburgu však pluk prožíval jednotvárný a nudný posádkový život. Tyto stereotypní dny, ve kterých vojáci pluku kromě strážní služby, občasného cvičení a školy nebyli ničím dalším zaměstnaní, nabouralo několik událostí. Jednou z nich byla velkolepá slavnost, při které ruský generál Anatolij Nikolajevič Pepeljajev dne 6. února uděloval některým vojákům třetího pluku kříže svatého Jiří, což bylo prosté ruské vyznamenání. Kronikář třetího pluku však píše, že pro většinu vojáků nebylo hlavním důvodem oslav předávání těchto vyznamenání, ale daleko více pro ně znamenalo opětované rozvinutí starého husitského praporu, pod kterým sloužili už od dob plukovníka Mamontova. Velitel pluku major Němec tento den popsal v plukovním rozkaze ze dne 7. února 1919 těmito slovy: „*Od historické pro nás návštěvy profesora Masaryka, která byla před půl druhým rokem na Ukrajině, pluk po prvé v plném počtu svých částí nastoupil. Jest pochopitelné, že za celoroční dobu těžkých pochodů, úporných bojů a utrpení, opíraje se na tu dobrou pověst i minulost pluku Jana Žižky z Trocnova, která zvláště vyznačena jest v čestném názvu pro pluk – pluk bojový.*“¹⁴³ Druhou významnou událostí byla návštěva generála Milana Rastislava Štefánika, který přijel do Jekatěrinburgu, aby navštívil pluk a motivoval tak jeho vojáky ke splnění dalších úkolů před návratem do vlasti.¹⁴⁴ V únoru roku 1919 Karla Klapálka čekala služební cesta z Jekatěrinburgu do Čeljabinska. Musel tedy předat velení poddůstojnické školy a 11. února byl vyslán do Čeljabinska. Vrátil se již 15. února a převzal zpátky velení poddůstojnické školy.¹⁴⁵ Další událostí, která vojákům zpestřila jednotvárné dny, byla vojenská přehlídka celé jekatěrinburské posádky, která se uskutečnila na rozkaz generála Syrového 9. dubna. Jelikož se jí zúčastnili všichni vojáci, kteří se v danou chvíli nacházeli ve městě, tak se jí účastnila i Klapálkova poddůstojnická škola. Této

---

¹⁴² VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

¹⁴³ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 412.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 407-413.

¹⁴⁵ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

přehlídce také přihlížel generál Gajda, který velel jednotkám na severouralské frontě, ale také zástupci anglického a francouzského vojska. Po této slavnosti se českoslovenští vojáci začali připravovat na další cestu na východ a loučili se s městem, se kterým se pojila historie pluku.¹⁴⁶ V květnu roku 1919 už v Jekatěrinburgu nebyl jediný vlak třetího pluku Jana Žižky z Trocnova.¹⁴⁷

Cesta do vlasti

Úkolem československých vojáků po odchodu z Jekatěrinburgu bylo dostat se do Vladivostoku, odkud měli být pomocí lodí dopraveni do Evropy.¹⁴⁸ Cesta do Vladivostoku však byla dlouhá a vojáky třetího pluku na ní čekala řada zastávek. Jednou z nich byla i zastávka ve městě Kansk, kde se Karel Klapálek společně s poddůstojnickou školou a dalšími třemi rotami zúčastnil slavnosti, na které byla uctěna památka padlých vojáků v boji proti bolševikům. Tento akt se konal v den výročí vystoupení pluku proti bolševikům, tedy 27. května. Tato slavnost měla čistě vojenský ráz a u místního obyvatelstva vyvolala velmi dobrý dojem.¹⁴⁹

Dne 9. června roku 1919 předal Karel Klapálek velení poddůstojnické školy a následně byl 11. června vyslán k lékařské komisi do Irkutsku. Ta měla posoudit jeho zdravotní stav a další působení v československých legiích. Na výsledek komise si však musel počkat až do konce srpna, i když se od komise vrátil již 18. června.¹⁵⁰ Následně byl převezen do Vladivostoku, odkud putoval do nedalekého sanatoria na Ruském ostrovu, kde zůstal až do doby, než dostal výsledek svého zdravotního stavu.¹⁵¹ 30. srpna 1919 obdržel Klapálek rozhodnutí lékařské komise o posouzení jeho zdravotního stavu. Byl uznán vojenskou lékařskou komisí jako neschopný řadové služby a měl být evakuován do vlasti.¹⁵² Na tuto dobu Klapálek vzpomínal v době, kdy o něm psali knihu bratři Hrabicovi takto: „*Když se všude bojovalo a ve vladivostockém přístavišti se naložovaly další a další československé*

---

¹⁴⁶ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 414.

¹⁴⁷ Klapálek, *Boje 3. pluku v Jekatěrinburku*, in: *Vzpomínáme 1917-1937*, s. 201.

¹⁴⁸ Vácha, *Ostrov v bouři*, s. 361.

¹⁴⁹ Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, s. 418.

¹⁵⁰ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

¹⁵¹ Hrabica – Hrabica, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 57.

¹⁵² VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Průběh služby.

jednotky, mne poslali doktoři na Ruský ostrov, asi patnáct kilometrů od Vladivostoku. V místním sanatoriu jsem se léčil asi tři měsíce. Ale jakápak léčba? V noci jsem jezdil s Čiňany na širé moře lovit ryby. A přes den zase na tuleně. Tuberkulózu má dnes kdekdo, řekli si tehdy doktoři. O jednoho víc nebo míň. Na tom přece nesejde. A tak mně zavolali před vojenskou komisí a starý doktor, jmenoval se Pánek, takový tlučhuba mi naplno řekl: „Jdi si umřít domů.“ Ale já jsem neumřel. Když mne pak po návratu do Prahy a po léčbě doma v roce 1920 doktoři prohlíželi, povídali: „Něco tam bylo, ale už je to pryč.“ Tak to vidíte. Před šedesáti lety mě posílali felčari umřít. A ještě před dvěma lety, když jsem byl na takové generální prohlídce, se mě znovu ptali: „Vy jste měl něco s plícemi!“ Ale, že prý je to, jak se říká, latentní.“¹⁵³

Návratu do vlasti se Karel Klapálek dočkal 11. ledna roku 1920.¹⁵⁴

ZÁVĚR

První světová válka Karla Klapálka ovlivnila v mnoha věcech. Na frontu se dostal ve dvaceti dvou letech, kdy ještě nemohl vědět, co všechno ho v životě čeká a že z něho bude voják z povolání, který se postupem času dostane až do nejvyšší důstojnické hodnosti, jakou může jako důstojník československé armády získat. První světová válka tedy ovlivnila celý jeho následující život. Jeho vojenská kariéra začala v rakousko-uherské armádě, ve které však kvůli zajetí dlouho nezůstal. Krátce po převezení na frontu padl do ruského zajetí a následně se přihlásil jako dobrovolník do československých legií. Značný karierní postup zaznamenal krátce po bitvě u Zborova, ve které už působil ve velitelské pozici a následně se z něho stal skutečný důstojník. Dá se říct, že Zborov pro Klapálka znamenal zlomový bod, od kterého se odvíjela celá jeho následující kariéra. Poté se společně s legiemi zúčastnil dalších významných událostí první světové války, byl u Čeljabinského incidentu, který odstartoval otevřený spor mezi československými legiemi a bolševickou vládou, podílel se na dobytí Jekatěrinburgu, zastával pozici velitele třetí roty třetího pluku Jana Žižky z Trocnova a nějakou dobu působil jako velitel

---

¹⁵³ HRABICA – HRABICA, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, s. 57.

¹⁵⁴ VHA, f. Karel (Ivan) Klapálek, Potvrzení legionářem.

poddůstojnické školy. Z důvodů jeho onemocnění pro něho válka skončila o něco dříve než pro jeho legionářské přátele, přesto se stal nezanedbatelnou součástí legionářské historie. I po návratu do vlasti zůstal aktivním příslušníkem armády a podílel se na jejím dalším vývoji.

Přestože většina autorů píšících o Karlu Klapáčkovi dává přednost jeho kariéře v druhé světové válce, tak už již zmíněné události a zkušenosti z první světové války ho předurčovaly k tomu, aby byl dobrým a oblíbeným velitelem a doplňují tak dost důležitou stránku jeho kariérního života. Už před bitvou u Zborova prokázal, že byl moudrým a schopným vojákem, který měl u svých vojáků respekt, ale zároveň i jejich podporu, a že byl schopný řešit i krizové situace s chladnou hlavou. Nebýt první světové války, tak do armády pravděpodobně vůbec nevstoupil a jeho život by vypadal úplně jinak. I díky tomu, že se dobrovolně přihlásil k legiím se ukázalo, že se identifikoval s československou národní myšlenkou. Legie, jakožto armáda tehdy ještě neexistujícího státu, se totiž zásadně zasadily o uznání Československé republiky, jako samostatného nástupnického státu. V první světové válce získal Karel Klapálek mnoho důležitých zkušeností, díky kterým jeho následná kariéra vypadala tak, jak vypadala.

Tato práce zmapovala Klapáčkův počín primárně v československých legiích v Rusku, nicméně část byla věnována i jeho službě v rakousko-uherské armádě a následně i v zajetí. Celá tato kapitola Klapáčkova života dosud nebyla pořádně zpracována, i když se nezpochybnitelně podepsala na celé jeho osobnosti.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Archiv Národního muzea, fond Karel Klapálek.

KLAPÁLEK, Karel, *Ozvěny bojů*, Praha 1987.

KOŠUTOVÁ, Olga, *Voják vypravuje: cesta generála Karla Klapálka za druhé světové války*, Brno 1948.

Kronika 3. střeleckého pluku Jana Žižky z Trocnova 1916-1920, Praha 1927.

Vojenský historický archiv, fond Karel (Ivan) Klapálek.

Vzpomínáme 1917-1937: sborník prací bývalých příslušníků pluku k dvacátému výročí založení pěšího pluku 3 Jana Žižky z Trocnova, Kroměříž 1937.

Literatura:

BROD, Toman, *Tobrucké krysy*, Praha 2008.

CAWTHORNE, Nigel, *Bitvy druhé světové války*, Frýdek-Místek 2007.

DREBOTA, Jindřich – HARTMAN, Ladislav, *Armádní generál Karel Klapálek: 100. výročí narození 1893-1993*, Nové Město nad Metují, 1993.

DREBOTA, Jindřich – HARTMAN, Ladislav, *Zborov-Tobruk-Dukla, 100. výročí narození armádního generála Karla Klapálka příslušníka československých legií v Rusku, hrdiny od Zborova, Tobruku a Dukly*, Nové Město nad Metují 1993.

HARTMAN, Ladislav, *Armádní generál Karel Klapálek: 120 let od narození v Novém Městě nad Metují: 1893-2013*, Nové Město nad Metují 2013.

HRABICA, Pavel – HRABICA, Zdeněk, *Muž, který velel mužům*, Praha 1988.

HRABICA, Pavel – HRABICA, Zdeněk, *Zapomenutý generál Karel Klapálek*, Praha 2006.

HUTEČKA, Jiří, *Muži proti ohni, Motivace, morálka a mužnost českých vojáků Velké války 1914-1918*, Praha 2016.

KŘÍŽEK, Jaroslav, *Němci, Lenin a čs. Legie*, Praha 1997.

LEIN, Richard, *Plnění povinností, nebo velezrada? Čeští vojáci Rakousko-Uherska v první světové válce*, Praha 2018.

NEDOROST, Libor, *Češi v 1. světové válce 1. díl, Mým národům*, Praha 2006.

NEDOROST, Libor, *Češi v 1. světové válce 2. díl, Na frontách velké války*, Praha 2006.

PEJŘIL, Vladimír, *Bojovník od Zborova, obhájce Tobruku, hrdina bojů u Dukly*, *Náš Čas* 33 (21), 1993, s. 4.

PERNES, Jiří – DOLEJŠÍ, Josef – Fučík, Josef – HAVEL, Petr – KOLÁČNÝ, Ivan – KŘÍŽEK, Leonid – SEDLÁČEK, Pavel – TOMAN, Karel M., *Pod císařským praporem, Historie habsburské armády 1526-1918*, Praha 2003.

PICHLÍK, Karel – KLÍPA, Bohumír – ZABLOUDILOVÁ, Jitka, *Českoslovenští legionáři: 1914-1920*, Praha 1996.

PICHLÍK, Karel – VÁVRA, Vlastimil – KŘÍŽEK, Jaroslav, *Červenobílá rudá*, Praha 1967.

PICHLÍK, Karel, *Bez legend*, Praha 1991.

VÁCHA, Dalibor, *Bratrstvo, Všední a dramatické dny československých legií v Rusku (1914-1918)*, Praha 2018.

VÁCHA, Dalibor, *Ostrov v bouři; Každodenní život československých legií v ruské občanské válce (1918-1920)*, Praha 2016.